

FARM TO FORK

LIVSMEDELSFÖRETAGENS POSITION
2021

Hållbara livsmedelssystem och Farm to Fork

Sammanfattning

Hållbara livsmedelssystem är målsättningen för EU:s livsmedelsstrategi Farm to Fork som lades fram av EU-kommissionen i maj 2020. Livsmedelsföretagen välkomnar en sammanhållen policy för livsmedelsområdet och instämmer i det övergripande målet. EU:s strategi måste främja hållbarhet i alla aspekter – miljö/klimat, hälsa såväl som ekonomisk lönsamhet. Då fokus i kommissionens strategi ligger på de båda första delarna, behöver den få tydligare målsättningar vad gäller lönsamhet och konkurrenskraft för den europeiska livsmedelssektorn.

Inför det fortsatta arbetet med strategin vill Livsmedelsföretagen särskilt understryka följande styrande principer:

- **EFFEKTERNA AV CORONAKRISEN MÅSTE VARA EN CENTRAL UTGÅNGSPUNKT**
- **STÄRK EU:S INRE MARKNAD OCH HANDEL MED OMVÄRLDEN**
- **UTRED KONSEKVENSER AV OLIKA ALTERNATIV INNAN NYA FÖRSLAG LÄGGS FRAM**
- **TA HÄNSYN TILL UTGÅNGSLÄGET OCH PREMIERA FÖREGÅNGARE**
- **UTVECKLA DEN VETENSKAPLIGA GRUNDEN OCH STÄRK EFSA**
- **SKAPA INCITAMENT FÖR INVESTERINGAR I FORSKNING OCH INNOVATION**
- **ÖVERVÄG NYA SÄTT ATT GE KONSUMENTERNA UNDERLAG FÖR HÅLLBARA VAL**
- **ANVÄND POTENTIALEN I BRANSCHENS EGNA ENGAGEMANG OCH SKAPA GENUIN SAMVERKAN**

Den svenska livsmedelsindustrin

Livsmedelsföretagen är en arbetsgivar- och branschorganisation som verkar för att svenska livsmedelsföretag ska karaktäriseras av högt anseende och mångfald samt ha god hållbar tillväxt, lönsamhet och konkurrensförmåga.

Vi representerar cirka 800 medlemsföretag - med totalt 50 000 anställda och en omsättning på 195 miljarder kr/år – som tillsammans utgör Sveriges tredje största industrigren. Bland våra medlemmar återfinns alla typer av livsmedelsföretag – små och stora, med svenska och utländska ägare, familjeägda, jordbrukskooperativa med flera. Minsta gemensamma nämnare för våra medlemmar är att de producerar livsmedel i Sverige.

En oroligare omvärld och coronapandemin har satt ett strålkastarljus på livsmedelsförädlingens och livsmedelsindustrins betydelse för att det svenska samhället ska fungera. Detta avspeglas i att regeringen i början av 2020 klassade livsmedelsproduktion som en samhällsviktig verksamhet.

Hållbart livsmedelssystem – en gemensam utmaning

I en värld med växande befolkning som redan överskrider flera planetära gränser, blir en hållbar produktion och konsumtion av livsmedel en ödesfråga som engagerar allt fler. För Livsmedelsföretagen och våra medlemsföretag är hållbarhetsarbetet av största vikt och vi stödjer en övergång till mer hållbara och cirkulära livsmedelssystem som väger in alla aspekter av hållbarhet; miljö/klimat, hälsa och konkurrenskraft. En övergång till mer hållbara livsmedelssystem kräver engagemang och samarbete med alla aktörer i livsmedelskedjan samt med beslutsfattare, konsumenter och civilsamhälle.

Livsmedelsindustrin gör redan nu mycket på egen hand för att bidra till en mer hållbar värld och ett mer hållbart samhälle. I Livsmedelsföretagens hållbarhetsmanifest finns fem åtaganden om en fossilfri industri, minskat matsvinn, hållbarare förpackningar, minskad vattenanvändning samt uppförandekod i leverantörsled, där alla delar bidrar till en hållbar omställning. För att uppnå vårt mål som en fossilfri industri har vi i kedjan tagit fram en rapport som analyserar livsmedelskedjans klimatpåverkan och hur företag kan agera för att minska sitt klimatavtryck.

Matvanor är den största enskilda faktorn för människors välmående och hälsa. Livsmedelsindustrin arbetar kontinuerligt och på en rad olika sätt för att främja hälsosamma mat- och levnadsvanor för alla. Exempelvis arbetar man med sina produkter för att minska innehållet av salt och socker, öka andelen fullkorn och att utveckla Nyckelhålsmärkta produkter. Genom forskning och utveckling, på egen hand eller i branschgemensamma projekt, tar företagen fram nya metoder, tekniker och ingredienser för att förbättra produkters sammansättning och utveckla nya utan att göra avkall på smaken. I Livsmedelsföretagens broschyr Folkhälsa och matglädje finns mer information om industrins arbete med mat och hälsa.

Farm to Fork

– EU:s livsmedelsstrategi

Den 20 maj 2020 lade EU-kommissionen fram sitt förslag till ny livsmedelsstrategi för EU, under namnet Farm to Fork. Strategin syftar till att skynda på utvecklingen mot ett hållbart livsmedelssystem i alla dimensioner: miljö-/klimatmässig, social och ekonomisk hållbarhet.

I Farm to Fork-strategin stakar kommissionen ut den övergripande riktning som man anser ska vara styrande för politik och ny EU-lagstiftning på livsmedelsområdet ren fram till 2024. Det är därmed inte fråga om några skarpa lagförslag i denna tidiga fas. Efter att de båda lagstiftande EU-institutionerna, dvs ministerrådet och Europaparlamentet har yttrat sig om strategin som helhet, kommer EU-kommissionen att återkomma med en rad konkreta lagförslag och andra initiativ inom ramen för strategin under de närmaste fyra åren. Kommissionens tidsplan för det fortsatta arbetet ger en ungefärlig uppfattning om vilka förslag som kommer läggas fram när.

Livsmedelsföretagens grundläggande syn på strategin

Livsmedelsföretagen välkomnar att EU sjösätter en sammanhållen livsmedelsstrategi och instämmer i målet om ett hållbart livsmedelssystem i alla aspekter. Inte minst behöver EU undvika stuprören som idag finns i regler och beslutsprocesser, och istället få en mer holistisk syn på mat. Vad livsmedelsbranschen behöver, både för att kunna både återhämta sig från coronakrisen och för att kunna bidra till strategins mål, är i grunden ett positivt, stabilt och tillväxtorienterat företagsklimat med vettiga regelverk. Vi menar att strategin ger en god potential för att åstadkomma detta.

Strategin har presenterats som en viktig del i återstarten efter coronakrisen och den klagar att hållbarhet även innefattar ekonomisk hållbarhet, tillväxt och konkurrenskraft. Livsmedelsföretagen

menar att detta är centrala utgångspunkter för strategin. De är dock alltför svagt återspeglade i de konkreta förslagen som aviserats av kommissionen inom ramen för strategin, där fokus snarare ligger på mer regleringar inom miljö och hälsa som det huvudsakliga verktyget att nå målet. Därför menar vi att den här strategin behöver förstärkas både vad gäller samverkan med branschen och betoningen av tillväxt, konkurrenskraft och ekonomiska aspekter. Andan i den svenska nationella livsmedelsstrategin, med sitt mål om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där livsmedelsproduktionen ökar, behöver finnas med även i Farm to Fork. Utgångspunkten bör vara en positiv grundsyn på betydelsen av den europeiska livsmedelsindustrin, den största industrigrenen

inom EU, samt på de stora hälso- och hållbarhetsinsatser som gjorts och fortsätter att göras inom branschen. Utan ett positivt företagsklimat och adekvata regelverk för livsmedelsproduktion inom EU så kommer inte de ambitiösa målsättningarna att kunna uppnås.

Vidare präglas strategin i alltför hög grad av ett uppi-från-och-ner-perspektiv. Livsmedelsföretagen ser snarare ett stort behov av bättre strukturerad och konstruktiv samverkan mellan alla berörda parter i livsmedelssystemet för att nå målet om hållbara livsmedelssystem. Här efterlyser vi mer innovativa lösningar och ser flera goda exempel från Sverige som behöver användas även på EU-nivå. Vi vill t ex se en långt större tonvikt i strategin på kunskap, forskning, innovation och rådgivning som centrala verktyg. De här delarna nämns i strategin men här behövs minst lika konkreta förslag som när det gäller nya krav och regleringar. Förutom satsningar på livsmedelsforskning inom forskningsprogrammet Horisont Europa, behöver man t ex finna vägar att nå ut med konkreta forskningsresultat så att de kommer hela branschen till del och kan bidra till hållbarhetsarbetet.

Bland alla de konkreta förslag som kommissionen aviserat i strategin och avser att återkomma med under de kommande åren, finns det flera som har god potential att bidra till bättre villkor och stärkt hållbarhet i alla aspekter. Vi ser exempelvis positivt på förslag som syftar till minskad användning av antibiotika i animalieproduktionen, bättre konkurrensförhållanden mellan olika aktörer i livsmedelskedjan, en ny grundläggande EU-lagstiftning för livsmedelsområdet som bättre hanterar målkonflikter än idag, satsningar på forskning och utveckling, enhetliga regler för material i kontakt med livsmedel samt att bekämpa livsmedelsbedrägerier. En gemensam metod för integrerad hållbarhetsmärkning av livsmedel vore också en positiv utveckling, så länge som den grundas i god evidens och relevanta kriterier.

Det finns dock flera förslag som är problematiska, inte minst för att de gäller reglering av enskilda produkter, istället för ett helhetsgrepp om både hållbar produktion och hållbara matvanor.

“Livsmedelsföretagen välkomnar att EU sjösätter en sammanhållen livsmedelsstrategi och instämmer i målet om ett hållbart livsmedelssystem i alla aspekter.”

Det här förväntar sig Livsmedelsföretagen när strategin ska omsättas i handling

EFFEKTERNA AV CORONAKRISEN MÅSTE VARA EN CENTRAL UTGÅNGSPUNKT

Det huvudsakliga innehållet i Farm to Fork-strategin tillkom innan pandemin slog till med full kraft och dess effekter, som vi ännu inte sett hela vidden av, har därmed inte fått ett adekvat genomslag. Pandemin har orsakat en svår situation för många livsmedelsföretag, inte minst de små och medelstora företagen. Detta gör att beslutsfattarna på EU-nivå behöver prioritera bland de många förslagen som har aviserats av kommissionen och noggrant överväga vilka delar i strategin som både är viktigast och realistiska att genomföra utan att det äventyrar den stabilitet som företagen i branschen behöver för att kunna upprätthålla och utveckla produktionen. En nyckelfaktor för att kunna hantera framtida kriser är en ökad livsmedelsproduktion som ger starkare försörjningsförmåga. Vägen dit är genom en konkurrenskraftig och lönsam sektor som under normala omständigheter tillverkar så bra mat att den kan exporteras till andra länder och kan ställa om i händelse av kris.

STÄRK EU:S INRE MARKNAD OCH HANDEL MED OMVÄRLDEN

Coronakrisen har också visat hur viktigt det är att samhällsviktiga varor som livsmedel obehindrat kan passera över gränserna och att branschen ges rätt förutsättningar för att upprätthålla samhällets försörjningsförmåga. Som en del av förberedelserna inför kommande kriser måste det vara en prioritet att återställa och vidareutveckla EU:s gemensamma marknad, likväl som handeln med resten av världen. En ökad svensk livsmedelsproduktion kräver råvaror från såväl Sverige som från resten av världen. Det är därför viktigt att upprätthålla och stärka den mångfald av värdekedjor som på marknadsmässiga grunder visat sig fungera väl även under coronakrisen.

UTRED KONSEKVENSER AV OLIKA ALTERNATIV INNAN NYA FÖRSLAG LÄGGS FRAM

Strategin i sig har inte föregåtts av någon konsekvensutredning, vilket är bekymmersamt framför allt vad gäller de siffrersatta mål som kommissionen har tagit med i strategin, t ex vad gäller minskad användning av växtskyddsmedel eller ökad areal för ekologisk produktion. Det är av avgörande betydelse att det fortsatta arbetet med vart och ett av initiativen som ryms i strategin innefattar både samråd med branschen och konsekvensutvärderingar. I arbetet med att utreda konsekvenser är det viktigt att inte i förväg låsa sig fast vid ett handlingsalternativ (t ex en ny lagreglering) utan även titta på andra möjligheter att nå målen (t ex genom frivilliga åtgärder). Konsekvensutredningarna behöver visa på en tydlig hållbarhetsvinst för att ett förslag ska läggas fram. Det blir då också viktigt att bedöma riskerna att förutsättningarna i tredje land blir alltför väsensskilda från hårdare krav inom EU, eftersom det riskerar att driva produktion ut ur EU till länder med sämre förutsättningar att producera hållbart. Det måste vidare säkerställas att nya initiativ varken äventyrar livsmedelssäkerheten där EU sedan länge är världsledande, eller livsmedelsförsörjningen på kort och lång sikt.

TA HÄNSYN TILL UTGÅNGSLÄGET OCH PREMIERA FÖREGÅNGARE

Det är av yttersta vikt att det fortsatta arbetet med strategin och de enskilda förslagen tar hänsyn till att det finns stora variationer i hur utgångsläget för hållbarhetsarbetet ser ut. För det första är livsmedelsbranschen starkt diversifierad och till största delen består av små och medelstora företag med mycket olika förutsättningar. Nya initiativ och åtgärder inom strategin måste konstrueras på ett sätt som fungerar för alla företag. För det andra måste man ta hänsyn till att utgångspunkterna i olika EU-länder ser olika ut, vad gäller hur

långt man har kommit med en förbättrad hållbarhet i produktionen. Det måste löna sig att vara en föregångare och då kan man inte åläggas exakt samma krav som i länder som inte kommit lika långt. Det är positivt med tydligt definierade mål, men det vore t ex orimligt ifall Sverige som kommit längre än många andra länder med att minska användningen av växtskyddsmedel skulle åläggas samma procentuella krav på ytterligare minskning. Utmaningarna och kostnaderna för varje ytterligare insats ökar, typiskt sett, ju längre man har kommit. Detta gäller både åtgärder för minskad miljö- och klimatpåverkan och för reformulering av produkter ur ett hälsoperspektiv.

”Ökade investeringar i livsmedelsrelaterad forskning och innovation är ett grundläggande behov för att kunna uppnå målsättningen om ett hållbart livsmedelssystem.”

UTVECKLA DEN VETENSKAPLIGA GRUNDEN OCH STÄRK EFSA

Alla initiativ inom strategin, oavsett om det gäller lagstiftning eller andra verktyg, måste grunda sig på god vetenskaplig evidens. Detta har hittills alltid varit utgångspunkten för livsmedelslagstiftningen på EU-nivå och behöver så förbli. Inte minst för att kunna hantera det växande antalet målkonflikter som kan väntas uppstå på det här området, behövs tydliga och vetenskapligt baserade kriterier. På vissa områden finns redan en väl genomarbetad evidens att utgå från, medan andra kan kräva att man bygger upp en ny evidensbas – t ex hur man på ett adekvat och rättvisande sätt väger samman ett livsmedels miljö- respektive hälsopåverkan så att det går att kommunicera till konsumenter på ett rättvisande och lättfattligt sätt. I det här avseendet är det viktigt att den europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten EFSA ges tillräckliga resurser för att kunna förse beslutsfattare med alla relevanta underlag som kommer att behövas.

SKAPA INCITAMENT FÖR INVESTERINGAR I FORSKNING OCH INNOVATION

Ökade investeringar i livsmedelsrelaterad forskning och innovation är ett grundläggande behov för att kunna uppnå målsättningen om ett hållbart livsmedelssystem. De kommande initiativen inom Farm to Fork måste konstrueras på ett sätt som möjliggör och främjar forskning och innovationsförmåga genom hela livsmedelskedjan från jordbruket, via småskalig och storskalig livsmedelsförädling till handelsledet och andra berörda verksamheter. Policy, regler och andra verktyg måste utformas på ett sätt som stimulerar innovation och utveckling och får inte hämma utveckling av nya hållbara lösningar.

ÖVERVÄG NYA SÄTT ATT GE KONSUMENTERNA UNDERLAG FÖR HÅLLBARA VAL

Konsumenternas preferenser och val utgör på en fri marknad en viktig faktor bakom hur livsmedelssystemet ser ut och så bör det även fortsättningsvis vara. För att ge konsumenterna ännu bättre möjligheter till medvetna och hållbara val, har livsmedelsmärkning identifierats som ett nyckelområde inom Farm to Fork. Här behöver man beakta att EU genom åren redan har utvidgat kraven på märkning av livsmedelsprodukter till att omfatta en lång rad obligatoriska uppgifter. Ytterligare märkning kan vara ett bra sätt att underlätta hållbar konsumtion men med tanke på de redan omfattande lagkraven på märkning, bör man ha som utgångspunkt att mer information kan tillhandahållas genom frivilliga märkningar. I Sverige är t ex två vanliga frivilliga märkningar, som var och en fyller viktiga funktioner, hälsomärkningen Nyckelhålet och ursprungsmärkningen Från Sverige. Innan man överväger nya EU-lagkrav på märkning av livsmedel behöver man noggrant analysera vilka

effekterna kan bli för såväl konsumenter, producenter som den totala hållbarhetseffekten.

Det är också viktigt att inte befintliga och väl fungerande frivilliga märkningar som de ovan nämnda undermineras av nya EU-krav som riskerar att ge sämre information i slutändan. När det gäller näringsmärkning ”front of pack”, är det Livsmedelsföretagens uppfattning att en ny harmoniserad EU-märkning ska vara frivillig att använda, eftersom vi annars riskerar att förlora den väletablerade Nyckelhålsmärkningen i Sverige och övriga Skandinavien. Den frivilliga märkningen Från Sverige har i sin tur nått stor framgång på kort tid och svarar bättre mot konsumenternas efterfrågan än den mångfald av nationella lagkrav på ursprungsmärkning som tillkommit under senare år i flera EU-länder och som nu ska övervägas även på EU-nivå.

ANVÄND POTENTIALEN I BRANSCHENS EGNA ENGAGEMANG OCH SKAPA GENUIN SAMVERKAN

För livsmedelsindustrin är hållbarhetsfrågorna af-färskritiska, vilket avspeglas i att det pågår väldigt många frivilliga åtgärder inom branschen som ger goda resultat i hållbarhetsarbetet. Hela livsmedelskedjan utökar och påskyndar ständigt sina insatser för miljön, klimatet och hälsan.

Snarare än att främst försöka lagreglera sig fram till ett hållbart livsmedelssystem, behöver man på EU-nivån ta tillvara, stödja och ytterligare stimulera det djupa engagemang som finns för hållbarhetsfrågorna inom livsmedelsindustrin. En bättre samverkan med branschen är en nödvändighet för att uppnå målen. Inte minst behövs en kritisk genomlysning av vilka hinder som idag finns mot frivilliga åtgärder som leder mot ett hållbart livsmedelssystem. För att ta arbetet med Farm to Fork framåt är det av central betydelse att industrin och beslutsfattare möts och förstår varandras utmaningar. Vi önskar därför att det skyndsamt inrättas en dialogplattform med branschen för att diskutera både hinder och lösningar.

Några exempel som visar på potentialen i samverkan med branschen:

- Det är positivt att stimulera reformulering av produkter för att göra dem mer hälsosamt sammansatta, men bindande maxgränser för socker, salt och fett som kommissionen överväger i Farm to Fork är fel väg att gå. Det behövs istället mer offentlig-privat samverkan om konkreta metoder att reformulera produkter som kan komma även mindre företag utan egna forskningsresurser till del. Det svenska samfinansierade saltminskningsprojektet ReduSalt är en mycket framgångsrik modell för detta slags samverkan och kan stå som modell för liknande satsningar på EU-nivå. Sådana initiativ behöver kompletteras med reformer av de EU-regelverk som idag förhindrar att företag som stegvis minskar på innehållet av salt och socker i sina produkter får kommunicera det till konsumenterna, eller att man använder en mer konsumentvänlig märkning av saltersättningar i ingrediensförteckningen. Vidare behöver reformulering inte enbart fokusera på att minska socker, salt och fett utan även hur man kan öka intaget av t ex fullkorn – även här pågår initiativ inom branschen som skulle kunna utvecklas genom mer samverkan.

- Sverige har med sin livsmedelsindustri länge varit ett föregångsland för återvinning och cirkulära system för förpackningar. Det finns en stor vana att arbeta med cirkulära förpackningar och material och en hög innovationsgrad. Returglasflaskan är Sveriges – och möjligen världens – äldsta standardiserade förpackning, den kom till genom en branschöverenskommelse redan 1884. Hundra år senare, men ändå tidigt sett till omvärlden, 1984, startade AB Svenska Returpack pantsystemet för aluminiumburkar och sedan följde pet-flaskor 1994.

- Utan behov av ytterligare lagstiftning samarbetar aktörer i livsmedelskedjan både i Sverige och andra länder för att identifiera var livsmedelsavfall, matförluster och matsvinn uppstår och var orsaken står att finna – det är inte alltid i samma led av

kedjan. Problemen kan på så sätt åtgärdas och lösningar spridas till fler. Överenskommelser inom branschen är också mer flexibla än lagstiftning då de enklare kan justeras och anpassas till förändrade omständigheter.

- Fossilfritt Sverige är en plattform för dialog och samverkan mellan företag, kommuner och andra typer av aktörer som vill göra Sverige fritt från fossila bränslen. Initiativet samlar kunskapen och viljan i alla samhällssektorer och verkar för att synliggöra det klimatarbete som sker runt om i landet. Fossilfritt Sverige arbetar för att påskynda omställningen inte bara för att det är möjligt utan också för att det är ekonomiskt lönsamt, allt på frivillig väg och med 450 anslutna aktörer, bland annat livsmedel och handel.

- Kriterier för hållbart fiske har etablerats genom de globala certifieringarna Marine Stewardship Council (MSC) för vildfångad fisk och skaldjur, respektive Aquaculture Stewardship Council (ASC) för odlade fisk- och skaldjursprodukter.

Livsmedelsföretagen och våra medlemmar är redo att engagera oss i arbetet med att vidareutveckla och förbättra Farm to Fork-strategin och att omsätta den i praktiken. Viser fram emot en konstruktiv dialog med beslutsfattare och andra aktörer längs vägen mot ett ännu hållbarare livsmedelssystem.

Nicklas Amelin

EU-Expert

nicklas.amelin@li.se

08-762 65 18

Tove Larsson

Näringspolitisk chef

tove.larsson@li.se

08-762 65 15

**LIVSMEDELSFÖRETAGEN ÄR EN BRANSCH- OCH
ARBETSGIVARORGANISATION FÖR ALLA SOM
TILLVERKAR MAT OCH DRYCK I SVERIGE**

**LÄS MER PÅ LIVSMEDELSFÖRETAGEN.SE
FÖR MER INFORMATION**

LIVSMEDELSFÖRETAGEN